

УДК 159.922.76+376]-051:159.943.7:81'243=111

Еляна Данілавічюте,

кандидат педагогічних наук,

старший науковий співробітник,

завідувач відділу логопедії

E-mail: elyana_d@ukr.net

ORCID ID orcid.org/0000-0003-3911-7612

Eliana Danilavichiutie,

Candidate of Pedagogical Sciences (doctor of philosophy),

Senior Research Fellow,

Head of the Department of Speech Therapy

Інститут спеціальної педагогіки і психології

імені Миколи Ярмаченка НАПН України,

Київ, Україна

вул. М. Берлінського 9, Київ, 04060, Україна

Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology

of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine,

Kyiv, Ukraine

9 M. Berlinskogo str., Kyiv, 04060, Ukraine

**НЕЙРОПСИХОЛІНГВОСИНЕРГЕТИКА ОПАНУВАННЯ НАВИЧОК
ВИКОРИСТАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У НАУКОВОМУ СПІЛКУВАННІ
СПЕЦІАЛЬНИМИ ПЕДАГОГАМИ ТА ПСИХОЛОГАМИ**

**NEUROPSYCHOLINGUOSYNERGETICS OF MASTERING SKILLS OF USING
ENGLISH IN SCIENTIFIC COMMUNICATION BY SPECIAL EDUCATORS AND
PSYCHOLOGISTS**

Анотація. Статтю присвячено питанню створення науково-методичного підґрунтя організації навчання англійської мови з метою формування навичок наукового спілкування здобувачів третього рівня вищої освіти зі спеціальностей «016 Спеціальна педагогіка», «053 Спеціальна психологія». На основі аналізу наукових джерел виявлено пріоритетність

англійської мови під час підготовки наукових публікацій, виступів на міжнародних наукових конференціях, встановлення академічного діалогу з ученими різних країн, що аргументує актуальність саме її опанування в контексті підготовки майбутніх докторів філософії. Водночас визначено недостатній рівень готовності до інтеграції досягнень вітчизняної науки в європейський простір через причину низького відсотка представників наукової спільноти, які здатні вільно презентувати результати досліджень англійською мовою, що спонукає на пошук ефективніших шляхів її опанування. Науково обґрунтовано доцільність використання підходів «**English for special purposes**» (ESP) та «Content and Language Integrated Learning» (CLIL), сутність яких полягає в **чіткому окресленні необхідних здобувачам знань і умінь для ефективного виконання професійних обов'язків із застосуванням англійської мови, виявленні браку лінгвістичних знань і засобів їхньої компенсації, виокремленні індивідуальних особливостей пристосування до процесу опанування знань з англійської мови та врахуванні побажань здобувачів, а також конкретизації кола лексико-граматичних знань в контексті дисципліни.** Здійснено аналіз національного та зарубіжного досвіду вивчення англійської мови з точки зору її сучасного нейро-психо-лінгво-синергетичного підґрунтя, що акцентує на врахуванні мозкових механізмів, здатності до нейропластичності, участі вищих психічних функцій різної модальності, способах обробки інформації, стані афективної сфери, індивідуальному пристосуванні до процедури і труднощів переробки лінгвістичної інформації в процесі опанування знань, які дають змогу виявляти компетентність у всіх видах мовленнєвої діяльності (читанні, письмі, говорінні та аудіюванні) і можуть прислужитися основою технологій впровадження змісту навчальної дисципліни «Англійська мова в науковому спілкуванні» відповідно до освітньо-наукових програм «Спеціальна педагогіка», «Спеціальна психологія» у контексті підготовки докторів філософії в аспірантурі Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України.

Ключові слова: аспірантура; здобувачі третього рівня вищої освіти; англійська мова у науковому спілкуванні; нейропсихолінгвосинергетика; освітньо-наукові програми; спеціальна педагогіка, спеціальна психологія.

Abstract. The article is devoted to the issue of creating a scientific and methodological basis for the organization of English language teaching in order to develop the skills of scientific communication of third-level students majoring in '016 Special Pedagogy' and '053 Special Psychology'. Based on the analysis of scientific sources, the priority of English in the preparation of scientific publications, speeches at international scientific conferences, and the establishment of academic dialogue with scientists from different countries has been identified, which argues for the relevance of its mastery in the context of training future doctors of philosophy. At the same time,

the author identifies an insufficient level of readiness to integrate the achievements of national science into the European space due to the low percentage of representatives of the scientific community who are able to freely present research results in English, which prompts the search for more effective ways to master it. The expediency of using the ‘English for special purposes’ (ESP) and ‘Content and Language Integrated Learning’ (CLIL) approaches is scientifically substantiated, the essence of which is to clearly define the knowledge and skills necessary for students to effectively perform their professional duties using English, to identify the lack of linguistic knowledge and means of compensating for it, to identify individual characteristics of adaptation to the process of acquiring knowledge of English and to take into account the wishes of students, as well as to specify the range of lexical and grammatical knowledge in the context of disciplines. It is analyzed national and foreign experience of teaching English in terms of its modern neuro-psycho-linguistic-synergetic basis, which emphasizes the consideration of brain mechanisms, the ability to neuroplasticity, the participation of higher mental functions of different modalities, ways of processing information, the state of the affective sphere, individual adaptation to the procedure and the difficulties of processing linguistic information in the process of acquiring knowledge, which make it possible to demonstrate competence in all types of speech activity (reading, writing, speaking and listening) and can serve as the basis for technologies for implementing the content of the discipline ‘English in Scientific Communication’ in accordance with the educational and scientific programmes ‘Special Pedagogy’, ‘Special Psychology’ in the context of PhD training at the postgraduate course of the Mykola Yarmachenko Institute of Special Education and Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine.

Key words: postgraduate studies; third-level higher education students; English in scientific communication; neuropsycholinguosynergetics; educational and scientific programmes; special education, special psychology.

Актуальність дослідження. Відповідно до результатів досліджень, які представлено в базах даних Scopus та Web of Science, близько 98% наукових статей у міжнародних журналах публікуються англійською мовою (Ramírez - Castañeda, 2020), що свідчить про поширеність англійської як мови наукового спілкування. Більшість міжнародних наукових конференцій (приблизно 95%) проводяться англійською, яка в цьому контексті перетворилася на *lingua franca* (італійською *lingua franca* – мова франків: змішана мова або нейтральна, яка не є рідною для учасників спілкування), що створює додаткові стимули для вчених та дослідників опанувати саме цю мову для забезпечення академічного

діалогу. Дослідження, що було організовано і здійснено «European Commission» у 2017 році (European Commission, 2017), засвідчило, що англійська мова є домінантною для наукової комунікації, зокрема у Європі, де 88% вчених зауважили, що публікують результати наукового пошуку англійською мовою (Council of the European Union, 2018).

Водночас результати досліджень, що представлено в «Journal of Information science», свідчать про те, що серед викладачів і молодих науковців лише 25–30% здатні письмово формулювати свої думки англійською мовою (Isfandyari – Moghaddam et. al., 2021). У контексті діяльності Національного фонду досліджень України було встановлено, що близько 40% представників науки, критично оцінюючи свій рівень володіння англійською мовою, визнають неспроможність брати активну участь у міжнародних конференціях, які часто відбуваються в межах проєктів, що спрямовано на покращення наукових зв'язків між Україною і ЄС. Обговорення цієї проблеми – одне з актуальних у процесі імплементації програми Erasmus +: тривають дослідження, присвячені потребам у вивченні англійської мови (Luís, Kornieieva, Braz, 2023). Результати наукових розвідок дали змогу дійти висновку про те, що достатній рівень спілкування англійською мовою – прерогатива науковців з великим досвідом. Такий стан іншомовної готовності до інтеграції досягнень вітчизняної науки в європейський науковий простір свідчить про те, що концепцію компетентностей ще не можна вважати невід'ємною частиною системи освіти впродовж життя в Україні. Рівень її впровадження у вищу освіту та освіту дорослих є різним як у контексті стратегій, так і практики, що частково пояснюється відсутністю ефективного моніторингу досягнень та викликів впровадження компетентнісної освіти в Україні (Lokshyna, 2018). Водночас постановою № 59426 від 26 травня 2025 року (<https://surl.li/jffaqv>), яку затверджено Кабінетом Міністрів України, введено обов'язкове знання англійської мови для осіб, які обіймають певні посади в освіті та науці: передбачено підтвердження державним іспитом або міжнародним сертифікатом рівень володіння англійською мовою претендентами на такі посади. Означені зміни спонукають до пошуку ефективних шляхів

своєчасного опанування англійської мови представниками наукової спільноти України.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Аспірантура є третім рівнем вищої освіти, що надає можливість здобуття наукового ступеня доктора філософії. Навчання в аспірантурі забезпечує систематичну підготовку висококваліфікованих спеціалістів, які готові до здійснення наукових досліджень, навчання майбутніх поколінь в закладах освіти, надання їм психологічної підтримки, а також інтегрування в міжнародну наукову спільноту. До аспірантури вступають особи з високою мотивацією до навчання і дослідження, здатністю критично аналізувати наукові проблеми. На момент вступу вони вже мають базову вищу освіту, а також магістерський ступінь у відповідній галузі знань. Мета їхнього навчання –поглибити свої знання та отримати навички, що необхідні для здійснення самостійної наукової роботи. Відтак здобувачі третього рівня вищої освіти мають демонструвати не лише глибокі теоретичні знання у контексті своєї дисципліни, а й творчий підхід до вирішення наукових завдань, відкритість до нового, прагнення до постійного саморозвитку та вдосконалення своїх навичок, а також готовність до участі в наукових комунікаціях та міжнародних проєктах. Отже, аспірантура відіграє ключову роль у підготовці науковців, які здатні не лише генерувати нові знання, а й активно впливати на розвиток науки та освіти в Україні та за її межами.

З огляду на викладене, очевидним є факт важливості вивчення англійської мови в аспірантурі як одного з ключових компонентів освітнього процесу, що перебігає в контексті глобалізації та інтеграції країни у світову наукову спільноту. У 1990-ті роки, після здобуття незалежності в Україні, система освіти почала зазнавати змін, зокрема у вивченні іноземних мов. Запровадження англійської мови в аспірантурі стало необхідністю, адже академічна комунікація почала активно перетинати кордони країни. В Україні було розпочато створення програм підготовки аспірантів, що забезпечували вивчення сучасної наукової англійської мови. Одними з провідних джерел підтримки організації опанування англійської мови здобувачами третього рівня вищої освіти стали програми міжнародної співпраці, які ініціював Фонд «Відродження»,

представники ЄС, а у фінансуванні та забезпеченні експертизи підготовки здобувачів брали участь різні міжнародні партнери. Вивчення англійської мови в аспірантурі в Україні є обов'язковим і спрямовано на забезпечення набуття необхідних навичок для написання наукових статей, участі в конференціях, а також спілкування з зарубіжними колегами.

Нині особливість навчання англійської мови (або будь-якої іншої) в аспірантурі полягає у його професійній орієнтованості, що виступає пріоритетним напрямом процесу модернізації освіти в Україні. Опанування алгоритму іншомовного спілкування стає основоположним елементом, а сама мова виступає як інструмент засвоєння спеціальності, засіб для професійної комунікації і самоосвіти для молодих дослідників, що істотно підвищує їхню спроможність успішної інтеграції в міжнародне академічне середовище.

Проблема викладання іноземної мови в аспірантурі – предмет досліджень українських та зарубіжних науковців: здійснено аналіз методики викладання (І. Котова, Є. Пасов, М. Поташник, Є. Шиянов), сучасних досліджень застосування інформаційних технологій у професійно-орієнтованому навчанні (І. Батунова, А. Барібіна, М. Хлибова, J. Bell, D. Bonamy, L. Curnik, R. Gower, S. Philpot, R. Prodromou), методичних аспектів підготовки аспірантів (О. Астахова, Л. Банкул, О. Бухнієва, О. Васянович, І. Жовта, О. Литвинюк, Л. Пшенична, G. Dudney, N. Hockly та M. Mascon). Дослідження викладання іноземної мови в аспірантурі закладів вищої освіти немовного спрямування стало науковим інтересом А. Акімової, М. Брандес, С. Гриніва, Л. Кузнєцової, В. Радаєва та І. Третьякової (Огрєніч, 2021).

Окрему увагу в працях українських дослідників приділено питанню змісту навчання англійської мови в аспірантурі. Він традиційно передбачає: лексико-граматичну складову знань (обізнаність з професійною термінологією і специфікою її використання, моделями застосування граматичних структур у текстах, а також їхньою пріоритетністю відповідно до наукового дискурсу, наприклад Conditionals, Passive Voice, Infinitive Construction); писемне мовлення (стратегії сприймання та розуміння текстів наукових статей, рецензій, дисертацій в процесі читання; написання текстів з урахуванням стилістики

наукового письма, а також оформлення бібліографії та правил цитування), усне мовлення (створення презентацій, конструювання стверджувальних (аргументування власної точки зору), питальних та заперечних висловлень у контексті наукових дискусій, долання притаманного здобувачам лінгвістичного бар'єру для підвищення якості спілкування із зарубіжними колегами), крос-культурну комунікацію (врахування культурних аспектів, що можуть мати вплив на наукове спілкування). Отже, майбутні вчені мають змогу детально ознайомитися з особливостями наукового спілкування англійською мовою у контексті усіх видів мовленнєвої діяльності та опанувати етикетні норми науково-професійної комунікації (Банкул, Бухнієва, Васянович, Жовта, Литвинюк, Пшенична & Третьякова, 2021).

Водночас підготовка здобувачів третього рівня вищої освіти відбувається за конкретними професійними напрямками, специфіка яких враховується під час створення навчальних програм. Своєрідність опанування знань з наукової англійської мови спеціальними педагогами і психологами полягає у необхідності врахування розбіжностей української і англійської термінології, що має глибоке коріння – автентичність підходів до класифікаційних ознак певних явищ у наукових школах різних країн, вимагаючи неабиякої обізнаності викладача як з лінгвістичними особливостями самої мови, так і з сутністю наукових галузей «Спеціальна педагогіка» та «Спеціальна психологія». Очевидним є факт необхідності аналізу готовності здобувачів до оволодіння означеними знаннями з огляду на відомі нейрофізіологічні, психологічні, лінгвістичні закономірності засвоєння іноземної мови, а також індивідуальну спроможність адаптації до нових умов організації мозкової активності, що дає змогу розробити програму з урахуванням їхніх нагальних потреб. Втім, нині доступні джерела інформації не містять даних щодо висвітлення представлених позицій.

Мета статті полягає у розкритті сутності сучасного нейро-психо-лінгво-синергетичного підґрунтя організації навчання англійської мови здобувачів третього рівня вищої освіти для наукового спілкування, що становить основу технологій імплементації в практику викладання змісту робочої програми

навчальної дисципліни «Англійська мова в науковому спілкуванні», яка є обов'язковою в системі підготовки докторів філософії зі спеціальностей «016 Спеціальна освіта» і «053 Спеціальна психологія».

Процедура дослідження передбачала: аналіз національного та зарубіжного досвіду вивчення іноземної (англійської) мови з точки зору її сучасного нейро-психо-лінгво-синергетичного підґрунтя, що акцентує на урахуванні мозкових механізмів, здатності до нейропластичності, участі вищих психічних функцій різної модальності, способах обробки інформації, стані афективної сфери, індивідуальному пристосуванні до процедури переробки лінгвістичної інформації в процесі опанування знань, які дають змогу виявляти компетентність у всіх видах мовленнєвої діяльності (читанні, письмі, говорінні та аудіюванні) з метою подальшого створення технологій впровадження змісту навчальної дисципліни «Англійська мова в науковому спілкуванні» <https://surl.li/lqybfd> відповідно до освітньо-наукових програм «Спеціальна педагогіка» <https://surl.lu/sgwovk>, «Спеціальна психологія» <https://surl.li/nalfjr> у контексті підготовки докторів філософії зі спеціальностей «016 Спеціальна освіта» і «053 Спеціальна психологія» в аспірантурі Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України.

Результати дослідження. «English for special purposes» (ESP) – англійська мова для спеціальних цілей – сучасний підхід до вивчення мови, сутність якого полягає в опануванні знань, що необхідні для певної професії або галузі навчання (Stevens, 1988). Особливість такого підходу полягає у пріоритетності конкретних тем, лексики, граматичних конструкцій, які мають основоположне значення для певної професійної діяльності на фоні загальної здатності до комунікації англійською мовою. Квінтесенція вивчення ESP – усвідомлення конкретної мети вивчення мови, а також високий ступінь мотивації.

Вивчення результатів сучасних досліджень демонструє відсутність спеціальних методик викладання у контексті цього підходу, що обумовлено зосередженістю на потребах цільової аудиторії і потребує високого ступеня гнучкості (Мартинова, 2024). Водночас варто зауважити, що у процесі досліджень ESP було здійснено аналіз як безпосередньо феноменів мови, що

найчастіше використовуються у різних сферах функціонування людини, так і факторів, які сприяють успішному опануванню мови. До останніх належить здатність мозку оперувати лінгвістичною інформацією: на перший план виступає не так усвідомлення природи мови, як розуміння структури і процесів, що забезпечують мовленнєве мислення, а також роль афективної складової, що охоплює не лише емоції, а й ширший спектр переживань, які можуть справляти вплив на мотивацію, увагу та залученість до навчального процесу. Відповідно до такого алгоритму міркувань нині, окрім навчальних потреб, звертається увага на цільові, до яких належать потреби, що спричинені: вимогами цільової ситуації (*target situation*), яка полягає у чіткому окресленні необхідних здобувачам знань і умінь для ефективного виконання професійних обов'язків із застосуванням англійської мови; браком лінгвістичних знань і необхідністю їхньої компенсації; індивідуальними особливостями пристосування до процесу опанування знань з англійської мови та побажаннями здобувачів (Hutchinson & Waters, 1987).

Останнє десятиріччя характеризується тим, що у європейській практиці викладання іноземної мови набуває все більшої популярності підхід «Content and Language Integrated Learning» (CLIL) – предметно-мовленнєве інтегроване навчання, що передбачає використання мови як інструмента поглиблення знань з певної дисципліни. Концептуальне ядро CLIL містить «4 C» складові: *content* – зміст дисципліни, а також сам процес опанування знань, умінь і навичок у її контексті; *communication* – спілкування з огляду на професійний дискурс з опорою на вже набуті раніше знання з іноземної мови; *cognition* – пізнання з огляду на специфічний зміст конкретної дисципліни; *culture* – культура в ширшому розумінні: ознайомлення з особливостями культури мовлення різних спільнот з метою розвитку міжкультурної компетенції (Coyle, Hood & Marsh, 2010). На нашу думку, застосування означеного підходу у практиці навчання англійської мови для наукового спілкування має виняткове значення з огляду на визначення пріоритетності змісту в процесі його взаємодії з мовою: уможлиблюється конкретизація кола лексико-граматичних знань в контексті дисципліни.

Означені підходи було покладено в основу розроблення робочих програм навчальної дисципліни «Англійська мова в науковому спілкуванні» у контексті підготовки докторів філософії зі спеціальностей «016 Спеціальна освіта» і «053 Спеціальна психологія» (Кобильченко, Омельченко, 2023). Досвід навчання та результати опитування дали змогу встановити, що серед цільових потреб здобувачів відповідно до підходу ESP брак лінгвістичних знань і необхідність його ліквідації виступає на перший план: 85% аспірантів наголошують на присутності труднощів різного характеру, які супроводжують усне та писемне мовлення, а 77% з них визнають першою чергою істотну недосконалість базових граматичних конструкцій та пов'язаний з їхньою якістю низький рівень розвитку навичок говоріння і розпізнавання мовлення на слух. Такі результати свідчать про те, що на початку освітнього процесу в значній кількості випадків не може бути здійснено «розрахунок» на набуті в процесі попереднього навчання знання, які мають виступати на фоновому рівні організації навчальної діяльності, підтримуючи складову «communication» в межах професійного дискурсу відповідно до підходу CLIL, адже вони самі потребують подальшого вдосконалення. Достатньо обмежений стандартний термін, який відведено на опанування розглядуваної дисципліни (три семестри), спонукає на пошук раціональних шляхів реагування на репрезентовані потреби здобувачів.

Сутність підходу ESP, як було зазначено, передбачає врахування відомостей про здатність мозку оперувати лінгвістичною інформацією, що і виступає у ролі визначального чинника успішності опанування іншомовних лінгвістичних знань. Відтак ефективність імплементації програми навчання корелює зі ступенем врахування нейрофізіологічних механізмів процедури формування нейронних мереж (комплексних систем складного біохімічного взаємозв'язку нейронів для забезпечення передачі й обробки інформації для виконання певних функцій), що забезпечують алгоритми розпізнавання і продукування іншомовної інформації, провокуючи зміни у структурі та функціях мозку на клітинному та системному рівнях відповідно до якості індивідуальної нейропластичності – спроможності адаптуватися (створювати нові синапси та зміцнювати вже існуючі) до незвичних лінгвістичних моделей,

складаючи основу для нових динамічних стереотипів на психологічному рівні організації іншомовної мовленнєвої діяльності. Важливим є врахування того факту, що зміцнення і стійкість нейронних мереж залежить від успішності перебігу процесу мієлінізації – формування мієлінової (жиро-протеїнової) оболонки навколо аксона нейрона з метою його відокремлення від зовнішнього середовища для захисту і забезпечення безперешкодної передачі нервового імпульсу. Міцність мієлінової оболонки залежить як від генетичних факторів та біологічних змін, так і від особливостей організації навоколишнього середовища. Нині відомо, що багаторазове сенсо-моторне повторення інформації у процесі навчання сприяє інтенсифікації мієлінізації, забезпечуючи стійкість нейронних мереж та їхню стабільність, що дає змогу врахувати цей фактор відповідно під час створення технології навчання.

Психологічний рівень організації іншомовної мовленнєвої діяльності передбачає залучення вищих психічних функцій і мисленнєвих операцій різної модальності (зорової, слухової, моторної), індикатором прояву яких виступають різні аналізаторні системи та їхня взаємодія під час виконання різноманітних лінгвістичних завдань; використання пріоритетного способу обробки інформації (сукцесивного, симультанного); вплив динамічних стереотипів, що сформувалися у результаті попереднього досвіду вивчення мови і тісно пов'язані з особистісними якостями здобувача, а також станом його афективної сфери. Врахування означених аспектів потребує моделювання завдань з огляду на їхню психологічну структуру, що уможливорює ймовірність реагування на потреби здобувачів.

На окрему увагу заслуговують індивідуальні пристосування (синергетична складова) кожної особи до лінгвістичних труднощів, які виникають на шляху до опанування англійської мови. Досвід викладання дисципліни свідчить, що до найрозповсюдженіших труднощів належать такі: акустико-артикуляційні, що полягають у незвичності звучання, позицій органів ротової порожнини і способів «звуківиробництва»; інтонаційні, які полягають у відмінній від рідної мови акцентуації, утруднюючи сприймання і безакцентне відтворення; лексичні, що пов'язані переважно з багатозначністю слів, а також специфікою

спеціальнопедагогічної та спеціальнопсихологічної наукової термінології; граматичні, що відображають відмінну від рідної мови філософію взаємозв'язків між різними компонентами, визначаючи особливу форму ментальності носіїв мови; стилістичні, що відображають різну специфіку англomовного дискурсу; виконавчі, які пов'язані з правильністю планування послідовності дій, від чого залежить точність виконання певного виду мовленнєвої діяльності (наприклад, більшість здобувачів під час здійснення перекладу з рідної мови на англійську першою чергою актуалізують лексичні одиниці без урахування граматичної конструкції, яка визначає добір відповідної форми слів і порядок їхнього використання в реченні). Індивідуальні пристосування до наявних труднощів можуть мати як позитивний, так і негативний характер. До позитивних належить осмислення і прийняття труднощів на основі аналізу і розуміння причин їхнього виникнення, що найчастіше сприяє самостійному вибору індивідуальних стратегій самовдосконалення з орієнтацією на реалістичні цілі, а також проявляється через високий рівень «включеності» в процес опанування знань з розглядуваної дисципліни. До негативних пристосувань може належати невпевненість у своїх силах (страх помилок, який призводить до уникнення спілкування англійською, закриваючи доступ до практичного застосування знань під час навчання), перфекціонізм (висування нереалістичних вимог до себе, що може призвести до виникнення фрустрації за умови відсутності високих результатів, що гальмує прогрес), втрата мотивації (відсутність швидкого видимого прогресу може призводити до виникнення розчарування і втрати бажання продовжувати навчання). Будь-який з варіантів негативних пристосувань може досягти найвищого рівня прояву – психологічного бар'єру, який проявиться через самоізоляцію і втрачання наданих програмою дисципліни переваг навчання. Отже, очевидним є факт необхідності урахування синергетичної складової при створенні технології навчання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Результати аналізу сучасних уявлень про особливості опанування навичок використання англійської мови спеціальними педагогами і психологами у науковому

спілкуванні, а також досвіду викладання навчальної дисципліни «Англійська мова у науковому спілкуванні» свідчать про те, що нейропсихолінгвосинергетична складова підготовки здобувачів третього рівня вищої освіти дає змогу створювати технології опанування знань, що першою чергою орієнтовано на врахування індивідуальних потреб як основного чинника підвищення ефективності навчання в контексті підходів ESP і CLIL. На наш погляд, перспектива подальших досліджень полягає у глибшому вивченні досягнень нейролінгвістичного спрямування, зокрема тих, що розкривають сутність нейролінгвістичного програмування (психотерапевтичного методу на основі внутрішніх моделей мовлення і поведінки, які можуть бути піддані цілеспрямованим позитивним змінам за умови їхнього детального аналізу). Не менш важливим є підсилення психолінгвістичної складової дослідження, що сприятиме зміцненню стратегій, які враховують стиль пізнавальної діяльності в процесі опанування іншомовних знань. Обізнаність з відкриттями в галузі когнітивної психології розкриє горизонти для розуміння шляхів методичного спрощення процесу навчання на основі активного використання стратегій логічного мислення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Young, M. (2023). Science diplomacy and the European Union. *Science and Diplomacy: Foundations and Practice*, 35–50.
2. Ramírez-Castañeda, V. (2020) Disadvantages in preparing and publishing scientific papers caused by the dominance of the English language in science: The case of Colombian researchers in biological sciences. *PLoS ONE* 15(9): e0238372. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0238372>
3. European Commission, «Science and Technology in the EU» (2017) https://www.eeas.europa.eu/eeas/science-diplomacy-eu-level_en
4. Council of the European Union. (2018). Council conclusions on moving towards a vision of a European Education Area. *Official Journal*, C195, 7–12. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018XG0607\(01\)&rid=6](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018XG0607(01)&rid=6)
5. Isfandyari-Moghaddam, A., Saberi, M. K., Tahmasebi-Limoni, S., Mohammadian, S., & Naderbeigi, F. (2021). Global scientific collaboration: A social network analysis and data mining of the co-authorship networks. *Journal of Information Science*, 49(4), 1126–1141.

<https://doi.org/10.1177/01655515211040655> (Original work published 2023)

<https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/01655515211040655>

6. A. L. Luís, T. Kornieieva, & R. Braz (2023) The importance of english proficiency: the particular case of ukraine, *INTED2023 Proceedings*, pp. 3587–3595.

<https://library.iated.org/view/LUIS2023IMP>

7. Lokshyna, O. (2018). The European dimension of the competence-based school education in Ukraine. **Revista de Pedagogie – Journal of Pedagogy**, 66(1), 47–64.

<https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/713793/1/2018.-1.-47-64.-Lokshyna.pdf>

8. Огренич, М. А. (2021). Зміст навчання англійської мови в аспірантурі. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, (198), 149–152. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-198-149-152>

<https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/1039/970>

9. Банкул, Л., Бухнієва, О., Васянович, О., Жовта, І., Литвинюк, О., Пшенична, Л., & Третьякова, І. (2021). Зміст навчання англійської мови в аспірантурі. Постановка та обґрунтування актуальності. *Наукові записки/Ред. кол.: В.Ф. Черкасов, В.В. Радул, Н.С. Савченко та ін.–Випуск 198.–Серія: Педагогічні науки. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2021.308 с.*, 149.

10. Strevens, P. (1988) The Learner and Teacher of ESP. In: Chamberlain, D. and Baumgardner, R., Eds., *ESP in the Classroom: Practice and Evaluation*, Modern English Publications in association with the British Council, London, 39–44.

11. Мартинова, Р. (2024). Вивчення іноземних мов як засобу міждержавного спілкування на початку ХХ століття на основі прямих методів навчання. *Український Педагогічний журнал*, (1), 121–

131. <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/730/837>

12. Hutchinson, T., & Waters, A. (1987). *English for Specific Purposes: A Learner-Centered Approach*. Cambridge: Cambridge University Press. <http://dx.doi.org/10.1017/CBO9780511733031>

13. Coyle, D., Hood, P., & Marsh, D. (2010). *CLIL: Content and Language Integrated Learning*. Cambridge University Press. <https://surli.cc/ookdnhk>

14. Кобильченко В. В., & Омельченко І. М. (2023). Підготовка доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія» в Інституті спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України: специфіка освітньо-наукової програми. Електронний науковий журнал «Формування компетентностей обдарованої особистості в системі позашкільної та вищої освіти». № 1. С. 241-245. URL: <https://jrnل.nau.edu.ua/index.php/FCS/article/view/17503>

REFERENCES

1. Young, M. (2023). Science diplomacy and the European Union. *Science and Diplomacy: Foundations and Practice*, 35–50. [in English].

2. Ramírez-Castañeda, V. (2020) Disadvantages in preparing and publishing scientific papers caused by the dominance of the English language in science: The case of Colombian researchers in biological sciences. *PLoS ONE* 15(9): e0238372. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0238372>
3. European Commission, «Science and Technology in the EU» (2017) https://www.eeas.europa.eu/eeas/science-diplomacy-eu-level_en [in English].
4. Council of the European Union. (2018). Council conclusions on moving towards a vision of a European Education Area. *Official Journal*, C195, 7–12. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018XG0607\(01\)&rid=6](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018XG0607(01)&rid=6) [in English].
5. Isfandyari-Moghaddam, A., Saberi, M. K., Tahmasebi-Limoni, S., Mohammadian, S., & Naderbeigi, F. (2021). Global scientific collaboration: A social network analysis and data mining of the co-authorship networks. *Journal of Information Science*, 49(4), 1126–1141. <https://doi.org/10.1177/016555152111040655> (Original work published 2023) <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/016555152111040655> [in English].
6. A. L. Luís, T. Kornieieva, & R. Braz (2023) The importance of english proficiency: the particular case of Ukraine, *INTED2023 Proceedings*, pp. 3587–3595. <https://library.iated.org/view/LUIS2023IMP> [in English].
7. Lokshyna, O. (2018). The European dimension of the competence-based school education in Ukraine. **Revista de Pedagogie – Journal of Pedagogy**, 66(1), 47–64. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/713793/1/2018.-1.-47-64.-Lokshyna.pdf> [in English].
8. Ohrenich, M. A. (2021). Zmist navchannia anhliiskoi movy v aspiranturi [The content of English language teaching in postgraduate studies]. *Naukovi zapysky. Serii: Pedahohichni nauky*, (198), 149–152. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-198-149-152> <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/1039/970> [in Ukrainian].
9. Bankul, L., Bukhniieva, O., Vasianovych, O., Zhovta, I., Lytvyniuk, O., Pshenychna, L., & Tretiakova, I. (2021). Zmist navchannia anhliiskoi movy v aspiranturi [The content of English language teaching in postgraduate studies]. *Postanovka ta obgruntuvannia aktualnosti. Naukovi zapysky/Red. kol.: V.F. Cherkasov, V.V. Radul, N.S. Savchenko ta in.–Vypusk 198.–Serii: Pedahohichni nauky. Kropyvnytskyi: RVV TsDPU im. V. Vynnychenka, 2021.308 s., 149.* [in Ukrainian].
10. Strevens, P. (1988) The Learner and Teacher of ESP. In: Chamberlain, D. and Baumgardner, R., Eds., *ESP in the Classroom: Practice and Evaluation*, Modern English Publications in association with the British Council, London, 39–44. [in English].
11. Martynova, R. (2024). Vyvchennia inozemnykh mov yak zasobu mizhderzhavnoho spilkuвання na pochatku XX stolittia na osnovi priamykh metodiv navchannia [Learning foreign languages as a means of interstate communication at the beginning of the 20th century based on

direct teaching methods]. *Ukrainskyi Pedagogichnyi zhurnal*, (1), 121–131
<https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/730/837> [in Ukrainian].

12. Hutchinson, T., & Waters, A. (1987). *English for Specific Purposes: A Learner-Centered Approach*. Cambridge: Cambridge University Press. <http://dx.doi.org/10.1017/CBO9780511733031> [in English].

13. Coyle, D., Hood, P., & Marsh, D. (2010). *CLIL: Content and Language Integrated Learning*. Cambridge University Press. <https://surli.cc/ookdhhk> [in English].

14. Kobylchenko, V. V., Omelchenko, I. M. (2023). *Pidhotovka doktora filosofii za spetsialnistiu 053 «Psykhologhiia» v Instytuti spetsialnoi pedahohiky i psykhologhii imeni Mykoly Yarmachenka NAPN Ukrainy: spetsyfika osvitno-naukovoi prohramy* [Preparation of a Doctor of Philosophy in the specialty 053 «Psychology» at the Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology of the National Academy of Sciences of Ukraine: specifics of the educational and scientific program]. *Elektronnyi naukovyi zhurnal «Formuvannia kompetentnosti obdarovanoi osobystosti v systemi pozashkilnoi ta vyshchoi osvity»*. № 1. S. 241–245. <https://jrnl.nau.edu.ua/index.php/FCS/article/view/17503> [in Ukrainian].

УДК 37.013:376

Валентина Жук,

кандидат педагогічних наук,

старший науковий співробітник відділу освіти дітей

з порушеннями сенсорного розвитку

E-mail: valechka_zhuk@ukr.net

ORCID ID orcid.org/0000-0001-8183-5250

[Researcher ID Q-1331-2016](https://orcid.org/0000-0001-8183-5250)

Valentina Zhuk,

Candidate of Pedagogical Sciences (doctor of philosophy),

Senior Researcher of the Department of Education

of Children with Sensory Development Disorders

Світлана Литовченко,

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач відділу освіти дітей

з порушеннями сенсорного розвитку

E-mail: svetalitovchenko@ukr.net